

s szellemi, lelki és identitás őrző előadásain a hitélet szerepét is fontosnak tartja. Már két budapesti ifjú megkezdte a gyergyói Örmény Katolikus Templomban az évek folyamán!

Csibi Krisztina, acapella énekelt csodálatos örmény gregorián dalt. Igen tehetséges és fényes jövő vár rá, ha jó zeneiskolába kerül és szorgalmasan gyakorol. Juhász Endre, mindenki öröme bravúrral szólaltatta meg más-más hangolását dudukjait, örömteli örmény népzenevel. Puskás Attila bemutatta a három örmény településről szóló könyvet és ecsetelte létrejöttük nehéz körülményeit. Az ünnepséget jó hangulatú fogadás zárta finom falatokkal.

A XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, további sikeres rendezvények létrehozását tervezi Tóth Csabával, közös rendezésben.

Dr. Cs. G.

Chirmiciu András

Régészeti „apróbazár” (részletek)

Déva és Szászváros azonban teljesen más eset. Évszázadok óta folyamatosan lakott területek lévén, a megyeszékhely és a német lakosságának köszönhetően jelentős polgári múlttal rendelkeznek, tele vannak régészeti leletekkel. Szászvárosban, az óvárosban szinte bárhol ásnak, biztosan valamilyen régészeti leletre bukkannak: többnyire lakóházakra, esetleg templommaradványokra. Kastélyokra, palotákra, váromokra, vagy hasonló történelmi jelentőségű régészeti

hagyatéokra azonban nem számíthatnak, ezek ugyanis megmaradtak.

Déva központjában, a városháza előtti téren, majdnem Traianus császár szobra alatt található a rövid életű örmény templom maradványai. A reformátusnál összehasonlíthatatlanul kisebb templom a tizenharmadik században épült, 1806-ban viszont már nem létezett: aligha állt többet fél évszázadnál.

Forrás: Nyugati Jelen, 2008. április 17.

Gyertyánffy Ágnes

Kicsi, furcsa életem – II. rész

Előszó

Én az életben szinte semmit sem csináltam, velem csak történtek a dolgok. Hogy ezek a történések rajtam kívül mennyire érdekelhetnek más, nagy kérdés. Talán csak annyiban, amennyiben általános történet, ami másokkal is megtörtént, s én egy vagyok a sok szemtanú közül. Kicsi, furcsa életem összefonódik kicsi, nekem végtelenül kedves hazám történetével, azzal, ami generációkkal előttem történt családom tagjaival is, és rajtuk keresztül velem is. A történelmi hűség kedvéért tehát megpróbálok igazat írni. Ebben Isten segítsen.

Azt szeretném érzékeltetni, hogy a XX. sz. történelme hogyan és milyen mértékben szól bele egy kisember életébe, hogy hogyan éltem meg – alulnézetből – a század turbulens történelmét.

Bajorországi évek

Azután innen tovább telepítettek minket a lovakkal együtt a bajorországi **Kaisheim** városka melletti **Neuhofba**, ahol már rendes házakban laktunk és ahol elkezdtem járni a kaisheimi iskola első osztályába. Németül nem tudtam, magyarul olvasni viszont igen. Mire iskolába keveredtem, késő tavasz volt. Eleinte nem mertem a gyerekekkel játszani, mindig az iskola-épület körül bujkáltam, hogy ne kelljen velük játszanom. Én voltam az egyedüli magyar gyerek, a magyar családok szétszpricceltek más bajor helységekre, a lovakat egyelőre bajor parasztokhoz adták ki, mert elfogyott a széna és az abrak. De apám számon tartotta a lovakat, s 1947 őszén így jöhettünk haza az utolsó magyar ló-szállítmánnyal, közben intézte a lovak hazaküldését. B. Gulu szerint, ha akkor apám nem szedi össze Bajorországban a magyar tenyésztőállatokat, ma Magyarországon nem lenne lótenyésztés. Ez persze túlzás. Más magyar katonatisztek is dolgoztak ezen.

Persze az amerikaiak sem voltak angyalok, ők is sok lovat elzabráltak. Például egy Owens nevű százados **Szandtner Tibor** bácsi saját lovát akarta kikötni az istállóból és hazaküldeni Amerikába. Tibor bácsi tiltakozott, mondta a tolmácsnak, hogy sem az állami lovakat, sem a sajátját nem adja oda az amerikaiaknak. Erre az beleboksolt Tibor bácsiba, aki erős, magas ember volt, de hátratántorodott és a díványra esett. Meghallotta ezt a szomszéd szobában a felesége, a kicsi, finom Gréti néni és tőle teljesen szokatlan módon ki-perdült az amerikai százados elé és egy nagy pofont kevert le neki. A százados felemelte lovaglópalcáját és végig akart verni a kis filigrán asszonyon, de a tolmács (egy lengyel katonatiszt), lefogta a kezét és azt mondta neki angolul: „Nálunk Európában ez nem szokás”. (T.i. asszonyt lovaglósttorral verni). Gréti néni és Tibor bácsi így megmenekültek, de azért a lovat az amcsi csak elvitte.

Még a következő iskolaévben is Neuhofban laktunk, ami egy dombon épült kis település volt, onnan gyalog jártam le a kaisheimi iskolába. Anyám szeptemberben újból az első elemibe akart beírni, hisz az előző tanévben csak 3 hónapot jártam iskolába és az elején még nem is tudtam németül, de a nagyon kedves tanító néni azt mondta, hogy ez a gyerek már tud németül és olvasni is jól tud, nyugodtan mehet a második osztályba. Persze azért még nem értettem mindent, de már együtt játszottam a német gyerekekkel. Azért voltak félreértések is. Egyszer azt kérdeztem anyámtól: „miért ül Szűz Mária hószentjának napján?” „Honnan veszed ezt?” Erre elkezdtem énekelni az előző nap tanult éneket: „Maria sitzt im Rosenhag und wiegt ihr Kindelein” (Mária a rózsalugasban ül és gyermekét ringatja). A „Rosenhag” szót „Hosentrage”-nak értetem és ezért tűnt a dolog olyan furcsának.

Aztán innen tovább kellett mennünk, ki merre látott, mert a lovakat elhelyezték bajor parasztoknál, az emberekre már nem volt szükség. Nagymama is hazament a fiához Székesfehérvárra (a nemzetibankos nagybátyámhoz). Itt tudtuk meg, hogy nagyapám, aki nem volt velünk, hanem Csabdin egy fiatal házaspárnál lakott, meghalt. Halála hősiesség volt, mert a beözönlő orosz katonák az ő házukba is bejöttek, a férfit málenkij robotra vitték, az egyik katona pedig a fiatalasszonyt akarta elkapni, de nagyapám, aki magas, erős ember volt, az asszony elé állt és meg akarta védeni. Az orosz puskatussal olyan erővel sújtotta fejbe 70 éves nagyapámat, hogy másnapra behalt sérülésébe. De a fiatalasszony egérutat nyert és elszaladt a házuk mögötti erdőbe. Később ez a házaspár Budapesten meglátogatott minket és elmondták, hogy hogyan történt

és hogy örökké hálásak nagyapámnak azért, amit tett. Ennek a fiatal házaspárnak az egyetlen 7 éves kisfiát néhány nap múlva egy orosz tank gázolta el, ő is meghalt.

Árpád, a legény is hazament a falujába, a tisztek közül sokan nagyobb német városokba igyekeztek vagy kivándoroltak Amerikába, féltek hazajönni, féltek az oroszoktól. Szomszédunk, az erdélyi földbirtokos *Korniss D.*, már nem emlékezett többé: „Venite adoremus, venite adoremus...” a szép latin adventi éneket, míg a disznóknak a krumplit törte (egy helybéli gazda alkalmazta a gazdaságában) – igaz, az advent is elmúlt már. Apámnak már addig is valami munka után kellett néznie, hogy legyen miből megéljünk. Kitalálta, hogy olyan fából készült cigaretta-dobozt készít, amit az amerikai katonák autóvezetés közben egy mozdulattal ki tudnak nyitni, és amibe éppen belefér az akkor divatos amerikai „Camel” cigarettacsomag. A doboz egyik oldalára pedig bajor nagyvárosok címerének matricáját ragasztotta. Érdekes, hogy ezeket még lehetett az agyonbombázott városokban kapni. Így München, Regensburg, Nördlingen, Nürnberg, sőt Stuttgart (ami már nem is Bajorország) címerével ellátott dobozokat gyártott, kézzel, otthon. Még én is segítettem a matricákat a dobozokra húzni. Aztán ha 100–200 db összegyűlt, elutazott az illető városba és az amerikai parancsnokságot felkeresve, eladta nekik. Úgy vették, mint a cukrot, néha természetben, néha márkában fizetve. Egy amerikai katonatiszt azt mondta apámnak, hogy „milliomost csinállok magából Amerikában, jöjjön ki velem, de csak egyedül, család nélkül.” Hát ezt apám nem akarta. A famunkák iránti vonzalma onnan ered, hogy amikor

18 évesen a pesti piaristáknál leérettségizett, az apja elé állt és azt mondta, hogy ő asztalos szeretne lenni, és a nyomaték kedvéért mondta, hogy hallotta, hogy a Sárváron nyaraló bajor királyi herceg fiai is mind tanulnak valami szakmát, ki asztalos-, ki kovácsmesterséget. Nagyapám állítólag egy pillanatig gondolkodott és azt mondta, hogy „ha majd te is a bajor királyi herceg fia leszel, nem bánom, tőlem lehetsz asztalos, de te csak egy szegény magyar katonatiszt fia vagy, katona leszel és punktum!” Nagyapám ezredes volt és akkor még nem tudta elképzelni, hogy a fia iparos legyen. Milyen kár. Apám így lett katona, nem nagy jókedvéből, de akkor még a fiúk azt csinálták, amit az apjuk mondott. Tüzér volt, és amikor Trianon után az állami lövésztés a katonasághoz került, mint jó lovas, boldogan jelentkezett a méneskarba. Mindig nagyon szerette az állatokat.

Wemding

Közben Neudorfból **Wemdingbe**, egy szép kis bajor középkori, fallal kerített városba költöztünk. Amikor megszűntették a neudorfi telepet, és mindenki arra ment, amerre látott, szüleim nagy gondban voltak, hogy most hová menjenek. Szerencsére anyámnak eszébe jutott, hogy amikor egyszer a kaisheimi dombon apám orgonakíséretével *Schubert Ave* Mariaját énekelte, mise után odajött hozzá a wemdingi polgármester és kérte, hogy menjen el hozzájuk is egy Wallfahrtskirchebe énekelni. Ezt anyám meg is tette, és akkor a polgármester felajánlotta, hogy ha valamire szükségük lenne, ő szívesen áll rendelkezésre. Anyám írt neki, hogy most nincs hová mennünk, nem mehetnénk-e Wemdingbe. A polgármester azonnal válaszolt, hogy jöjjünk,

egy szobát a rendelkezésünkre bocsát. Ezt meg is tette. Az állomással szemben volt egy régi nagy emeletes épület, annak a második emeletén kaptunk egy szobát, mellettünk a másik szobában szudéta német menekült család lakott. Wemdingben nagyon szerettünk lakni, boldogan jártam a város központjában lévő iskolába az apácákhoz. Nagyon szigorú katolikus nevelést kaptam. Minden nap kellett misére menni. Ott voltam első áldozó is. Bajorországban az nagy ünnep volt, az elsőáldozó kislány egy hétig járhatott fehér elsőáldozói ruhájában és a szüleinek gratuláltak az utcán. Nem hogy fehér ruhám nem volt, hanem alig volt ruhám. Anyám valami talált rongyokból, anyagokból varrt nekem nyárra egy ujjatlan ruhát. 8 éves voltam, sovány is, mégis az apácafőnök asszony hazaküldött az ujjatlan ruhámban azzal, hogy „du bist unkeusch” („szemérmetlen vagy”). Bőgve mentem haza: „Ich bin unkeusch” – mondtam. Anyám nehezen tudta elnyomni a mosolyát és azt kérdezte, hogy tudom-e, hogy mit jelent? „Fogalmam sincs, de valami borzasztó lehet” – mondtam. Mikor anyám megtudta, hogy az a baj, hogy a ruhám ujjatlan, bement az apáca főnökasszonyhoz és elmondta, hogy menekültek vagyunk, s nemigen van ruhánk. De aztán mégis összeeszkábált nekem valami blúzfélet, amit az ujjatlan, „szemérmetlen” ruha alá felvehettem. Első áldozásra persze csak fehér ruhában, fehér harisnyában és cipőben lehetett menni. A házunkkal szemben lakott egy nagyobb lány, aki egy hétre kölcsönadta az első-áldozói ruháját, cipőjét. (Még a nevét is megjegyeztem: *Marianne Fischer*-nek hívták. Vele 40 évvel később egy németországi út alkalmával találkoztam). A cipő nagyon nagy volt, papírral kellett kitömni az orrát, de én nagyon boldog

voltam és egy hétig úgy mászkáltam a városban, mint egy kis menyasszony. Ha a szüleimmel mentem az utcán, idegenek odajöttek gratulálni. Ez volt a szokás. Kaptam egy nénitől egy szentképet, amin Jézus ül mint pásztor a báránykái között. A néni azt mondta, hogy azt kívánja, hogy én olyan báránka legyek, aki egész közel áll Jézushoz. Ez a képecske később még szerepet játszott az életemben.

Szüleim kissé bohém emberek voltak, mert ugyan semmijük sem volt, de ahol csak megfordultak, mindjárt körülnéztek, hogy hol lehetne egy kis muzsikát csinálni. Azt hiszem, hogy nem szereplési vágyból tették ezt, hanem a zene iránti szeretetből. Látták, hogy a városka központjában lévő Gasthausban (vendéglőben) van egy zongora. Apám megkérdezte a tulajdonostól, hogy szabad-e azon játszani. „Hogyne, ha tud rajta” – mondta a vendéglős. Már nem tudom, mit játszott, *Lisztet*, *Chopint* vagy *Beethoven*, de tetszett a tulajdonosnak és kérte, hogy máskor is jöjjön és játsszon. Apám kérdezte, hogy elhozhatja-e a feleségét is, aki énekel. „Persze, csak szép legyen” – mondta a Herr Wirt. Valahonnan kottákat szereztek és egy-egy délután *Schubert* és *Schumann* dalokat énekelt anyám a söröző kocsisoknak, munkásoknak, jegyzőnek, néha még a polgármester is eljött. Érdekes, hogy szüleim csak a komolyzenéhez értettek, de ez egyáltalán nem zavarta a publikumot, sőt nagy lelkesedéssel vették. Egyszer egy fuvaros azt kérdezte anyámtól „Kennen Sie Schumanns Mondnacht?” („Ismeri Schumann Holdas éj dalát?”) Persze hogy ismerte, kotta is volt és az egyszerű hallgatóság nagy öröme többször is el kellett énekelnie. Érdekes, hogy ezek az egyszerű német emberek mennyire ismerték a saját

kultúrájukat. Én meg ültem a sűrűlt sörszettel mellett és élveztem a zenét, meg szüleim sikerét. Az iskola jól ment, a jótanulók közé tartoztam. A házuk előtt összegyülekezett egy kis gyerekbanda, a szemben lévő állomás épületében laktak, vasutas gyerekek voltak, az állomásfőnök, Herr Kain (!) fia, egy olyan 12–13 éves forma fiú volt a vezetőjük. Én is odamerészkedtem közéjük, bár lenéztek, mert még csak 8 éves voltam, tetejébe lány és menekült is. (Flüchtlingskindnek nevezték a menekült gyerekeket). Egyszer ez a vezető nagyfiú nagyhangon el kezdi mesélni, hogy hallotta az apjától, hogy Magyarországon nincsenek is házak, sátrakban laknak az emberek, meg hogy a húst nem is főzik vagy sütik, hanem a ló nyerge alatt puhítják. Én ellentmondtam nekik, mondván hogy mi is házban laktunk és soha életemben nem laktam sátorban. Szó szó követt, a végén nem lévén több érvem azt mondtam, hogy nálunk még a kilincsek is aranyból voltak. (A *Kálnoky*-kastély rézkilincseit gondoltam aranyak). Na ezt már nagy nevetés fogadta. Erre én, kifogyva minden érvemből, fejfelé kimentem a fővezér hasának. Ez nagyon fájhatott neki, mert üvöltve elszaladt és attól kezdve „die wilde Ungarin” (a vad magyar lány)-nak neveztek. Ettől a naptól számítom nacionalizmusomat, bár inkább hazaszeretnek gondolnám, nacionalizmusomat igyekszem mederben tartani. Wendingben történt még az, hogy kanyarójárvány tört ki. Nagyon sokan megbetegedtek az iskolában, néhány gyerek bele is halt. Én is megkaptam, nagyon beteg voltam, nekem a betegség nem a szívemre ment, mint sok gyereknek, hanem a szememre. Amikor meggyógyultam és újra iskolába mentem, már nem láttam a hátsó padból, legelőre ültettek és még onnan is

nehezen láttam a táblát. Szemüveget azonban már csak Magyarországon kaptam, de akkor rögtön igen magas dioptriaszámmal. Egyszer hazafelé menve a középkori városkát körülvevő fal tetején, ahol a város körül egy sétaút vezetett, a lemenő nap valami gyönyörűvé festett egy a fakorlátan lepergő vízcseppet. Akkor annyira megragadt ez a látvány, olyan boldogsággal töltött el, hogy elhatároztam, hogy ezt egész életemre megjegyzem magamnak. Ez meg is történt és még ma is, ha azt a szót hallom „boldogság” eszembe jut ez az ezer színben csillogó, legördülő vízcsepp.

Szüleim néha elvittek a közeli Nördlingenbe, ami egy igazi középkori városka volt és ahol nagyobb ünnepeken Kasperltheater (bohócszínház) játszott az utcán a gyerekeknek. Emlékszem, hogy a bohóc azzal kezdte, hogy hangosan kiáltotta: „Seid ihr alle dooo?” (mindnyájan itt vagytok? – bajor akcentussal) s mi nagy lelkesedéssel kiáltottuk „Joooo” (Ja – igen). A gyerekektől megtanultam a bajor akcentust, ha osztálytársammal vagy barátómmal beszéltem, szüleim egy kukkot sem értettek belőle, pedig mindketten nagyon jól tudtak németül. Ezt azóta teljesen elfelejtettem. Otthon, Wendingben, szüleim néha elvittek a városka központjában lévő egyetlen cukrászdába, ahol kenyérjegy ellenében „sütemény” lehetett kapni. A tésztaja sötétbarna volt és rózsaszínű krém volt a tetején. Nekem nagyon ízlett, apám viszont azt mondta, hogy otthon, Erdélyben, a borotvakrémjé is jobb ízű volt.

Egyszer apámnak beütött egy jó üzlet a cigarettadobozokkal. Éjjel-nappal dolgoztak rajta, még én is matricáztam, amikor megjöttem az iskolából. Egy egész nagy aktatáskára valót csináltunk és elutaztunk

a Bajor Alpokba, hogy megnézzük a **Zugspitzét**. A túlsúfolt vonaton alig volt helyünk, de valahogy mégis sikerült helyet kapnunk. Velünk szemben egy fiatal pár beszélgetett, teljesen úgy hangzott, mintha magyarul beszéltek volna, csak éppen egy szót sem értettünk belőle. A kíváncsiság nem fért belénk s végül anyám megkérdezte őket németül, hogy milyen nyelven beszélnek. Észtek voltak. Nagyon megörültünk egymásnak, mert úgy gondoltuk, hogy az észtek-finnek-magyarok rokonok. Talán azok, talán nem, mindenestre a nyelvük zenéje teljesen egyezik a miénkkel. A Zugspitze teljes ködben volt, kimentünk a kilátóhelyre, de csak gomolygó ködöt láttunk, egyetlen egy csúcsot sem. Ráadásul még éjjel a szörnyű tömegszálláson, ahol mint egy lágerban egymás hegyén-hátán feküdtünk, ellopták apám táskáját a cigarettadobozokkal és így kénytelenek voltunk lógó orral hazautazni Wendingbe. Szüleim többször is veszekedtek egymással, de ez volt az első eset, hogy magamban teljesen apámnak adtam igazat. Nem tehetett róla, hogy éjjel kilopták a feje alól azt a táskát. Nagyon sajnáltam apámat a rá záporozó szemrehányások miatt, de nem mertem beleszólni a veszekedésükbe. Így nagy búsan hazamentünk. Azóta sem láttam a Zugspitzét. Még egy emlékezetes közös utunk volt Németországban, mégpedig **Stuttgartba**. Akkor már jobban vigyáztak a dobozokra a szüleim. Wendingben ismerkedtek meg a Braun házaspárral, akik nyaralni jöttek oda és hallották anyámat énekelni és mondták, hogy ők is nagy zene-rajongók. A férfi remekül zongorázott, kísértcé anyámat is és a két házaspár jól összehabarátkozott. Az asszony 20 évvel volt idősebb, mint a férje, de nagyon jól éltek és kedvesen meghívtak minket Stuttgartba.

Valahogy vonaton elvergődtünk oda, örült zsúfolt vonatokon, átszállásokkal, porig rombolt városok mellett. Stuttgart is szörnyen nézett ki, de az a negyed, ahol ők laktak, eléggé megkímélődött a háború alatt. Emlékszem, hogy egyedül hagytak a lakásban, lelkemre kötötték, hogy ne nyúljak a gázhoz, mert az nagyon veszélyes és kezembe nyomtak egy „Struwel Peter”-könyvet, amit én egész este nagy élvezettel olvastam, amíg a felnőttek a városban Verdi Requiemjét hallgatták. Miután a zeneakadémia le volt bombázva, a hangversenyt egy nagy teremben rendezték meg, amely mellett egy amerikai katonai klub (hangos dzsessz-zenével) működött. Megkezdődött a hangverseny, a terem zsúfolásig megtelt, mert mindenki vágyott a szörnyű háború után valami szépre. De a szomszéd klubban nagyon hangosan szólt a jazz, annyira, hogy elnyomta a Requiemet. A németek behúzták fülüket-farkukat, nem mertek rászólni az amerikaiakra, mert hisz azok megszálló csapatok voltak. Erre apám, aki magyar uniformisban volt (nem lévén civil ruhája), felállt, benyitott az amerikai klubba és a szájára tette az ujját. Ezek a katonák nem ismerték ezt az uniformist, azt gondolhatták, hogy orosz, és azonnal teljesen elhallgattak, leállították a zenéjüket. Apám visszaült a helyére és újra kezdődhetett Verdi Requiemje. Előlről kezdték és végigjászhatták. Nagy siker volt, és a papám körül ülők mind gratuláltak neki. A Braun házaspár fogadta a gratulációkat. Ha tudták volna ezek a szegény naiv amcsik, hogy ez egy ellenséges egyenruha, nem tudom, mit tettek volna. Stuttgartból hazatérve szüleim elhatározták, hogy hazamegyünk Magyarországra. Úgyis mindig honvágyuk volt, különösen, amikor kimentünk a wemdingi strandra, ami egy

erdőövezte tó volt, és ami nagyon hasonlított valamelyik erdélyi strandra. Ott tanultam meg úszni, anyám nem túl szerencsés módszerével, hogy t.i. egyszer megmutatta, hogy mit kell csinálni, azután a tó körül sétálva belökött egyenesen a mély vízbe. Majdnem megfulladtam, szerencsére utánam ugrott és kihúzott. De aztán mégis elég hamar megtanultam úszni. Wemdingi életünk során anyámmal nagyon közeli barátságba kerülünk, szinte barátnőjének tekintett, pedig mikor eljöttünk onnan, még csak 9 éves voltam. Emlékszem, hogy egyszer, mikor bementünk a városba – (mi a falon kívül laktunk, este mindig becsukták a kapukat, úgyhogy igyekezni kellett, nehogy bennrekdjünk) – tehát amikor egyszer egy nyári reggelen bementünk a városba, a főtéren az egyik szép „Giebelhaus” (barokkos homlokzatú ház) előtti kiskertben a Frau Raetin (tanácsosné) éppen kapálgatott. Anyám azt mondta, hogy most odamegyünk köszönni és figyelj meg, hogy azt fogja mondani, hogy „man muss immer schaffen, schaffen” (mindig dolgozni, dolgozni kell). Odamentünk, szépen köszöntünk és tényleg ezt mondta. Alig tudtam visszatartani a nevetést, de tudtam, hogy udvariasság lenne, ha elnevetném magam.

Hazajövünk

Közben már egy ideje hír jött a bátyámról, hogy szerencsésen megérkezett **Székesfehérvárra**, a ciszterekhez jár gimnáziumba. Bennlakó és ő maga megkeresi a bentlakás díját nyári munkával, meg gyerekek tanításával. 17 éves volt már. Nagybátyám azt írta, hogy itthon rendeződik a politikai helyzet, választások voltak, hazajöhetünk. Így 1947 őszén az utolsó szállítmánnyal mi is hazajöttünk. A vonat a lovakkal Komáromba érkezett, ahol

apám utóda, Anker Sándi bácsi vette át a lovakat és hozzájuk mentünk be ebédre (a szülőházamba, hisz abban a házban laktak a szüleim 1932-től 1940-ig). Egyszer csak nyílik a kertkapu és egy fiatalember jön be, végig a kerti úton. Anyám látja az ablakból és kérdi Mimi nénit, hogy ki ez a csinos fiatalember? „Hát nem ismered meg?” – kérdi az megdöbbenve. A bátyám volt. De hát utoljára 14 és fél évesen látta a fiát, ekkor meg már 17 éves volt. Nagy sírás-rívás, öröm. Én is alig ismertem meg, de ő is másképp emlékezett rám. Nagyon büszke voltam a nagy bátyámra.

Székesfehérvár. Nagybátyámék nagy szeretettel fogadtak, az unokatestvéreim is, akik közben szintén már nem 6, hanem 9 és 10 évesek voltak. Én náluk maradtam, befogadtak harmadikként a gyerekszobába. Persze nagy játékosokat csaptunk. Emlékezetes játékunk volt a tengeralattjáró játék, ami abból állt, hogy mindhárman bebujtunk János paplana alá és ott vártuk a háború végét. Egyszer, mikor már nagyon elfogyott a levegő és bűdös volt, fellebbenttem a paplant, mire János rámkiáltott: „Hülye, bejön a víz és elsüllyedünk!”

Szüleim Pestre mentek. Mesélik, hogy leszálltak a villamosról a *Móricz Zsigmond* körtéren, egy-egy hátizsák volt rajtuk, egymásra néztek és azt kérdezték egymástól „és most mi lesz?” Hát az lett, hogy apám az öccsének cselédszobájába ment lakni a Gellérthegyen, és kapott egy csaposi állást Csepelen egy kocsmában. Soha életében nem szerette az italt és most ott csaposkodott Csepelen. Saját bevallása szerint csapnivaló csapos volt. Anyám a Naphegyen kapott egy idős zsidó házaspárnál állást. Cselédnek állt, de szerették őt és ő is szerette a házaspárt, így

megvoltak. Az öregúr jól zongorázott, nem sok idő telt el addig, amíg rájöttek, hogy kitűnően tudnak együttmuzsikálni. Megint Schubert, Schumann dalok... Anyám egész nap takarított, főzött, mosott és csinált mindent, amit egy cselédnek kell, este lezuhanyozott, átöltözött és liedereket énekelt. Azt hiszem, élvezte. Én közben Székesfehérváron jártam az apácákhoz iskolába. Miután otthon mindig magyarul beszélünk, gond nélkül tudtam követni a tanítást a negyedik osztályban. Csak amikor először gyóntam, akadtam meg, mert nem ismertem a bűnök magyar nevét. Mondtam a gyóntatószékben a papnak, hogy csak németül tudom elmondani a bűneimet, azt mondta, hogy mondjam csak nyugodtan, Isten úgyis megérti. Elérkezett a karácsony, nagyon készültünk rá, szüleim is lejöttek Fehérvárra és emlékszem, hogy nagyon szép, meghitt családi karácsonyunk volt. Nagymama is velünk volt, neki külön örültem, amikor Fehérvárra érkeztünk. Aztán sarlachot kaptam és felvittek a budapesti *Szent László* kórházba, ahol hamar megszerettem a helyzetet, vagy 6 hétig voltam benn egy csomó gyerekkel, szüleim és nagyanyám ugyan meglátogattak, de csak ablakon keresztül szabadott beszélgetnünk.

Amikor meggyógyultam, már nem mentem vissza Székesfehérvárra, hanem nagyanyámmal együtt a Bercsényi utcában laktunk nagyanyám egyik öreg barátnőjénél, *Sztankovits Anna* néinél. Tőle tanultam meg osztani, mert itt a *Bartók Béla* úti iskolában a negyedikben már tudtak osztani, mi meg Németországban és Fehérváron még nem tanultuk ezt a nehéz számtani műveletet. Elég nehezen ment. Már csak azért is, mert mindenütt új lány voltam. A 4. osztályt négy helyen végeztem: Bajorországban kezdtem, Fehérváron

folytattam, a budapesti Bartók Béla úti iskolába néhány hétig jártam, míg végül a Pilisben, **Csobánkán** egy katolikus gyermekotthonban fejeztem be. Ez nagyon szép hely volt és úgy kerültem oda, hogy olyan gyerekek, akiknek a szülei néhez helyzetben voltak, külföldi, belgiumi, dániai, svédországi egyéves tartózkodásra jelentkeztek. A szüleim engem is bejelentettek, de szerencsére egy fél kilóval nehezebb voltam, mint az előírt soványság, így lemaradtam. Helyette kihelyeztek katolikus szociális nővérekhez Csobánkára. Itt nagyon szerettem lenni, bár eleinte honvágyam volt. Hová is? Hisz nem volt otthonunk. Biztos a szüleim után. Itt fejeztem be a negyedik osztályt és itt béráltak. Eszembe jutott az első áldozásra kapott szentkép és erős vágy élt bennem, hogy olyan bárány legyek, amelyik nagyon közel van Jézushoz. Eljött a bérálás napja. A tiszti (katolikus tisztelendő bácsi) azt mondta, hogy szombaton mindenki győnjön meg és igyekezzen vasárnap délelőttig, a bérálásig, semmiféle

bűnt sem elkövetni, mert addig már nem lesz lehetőség a gyónásra, aki pedig bűnösen megy bérálkozni, halálos bűnt követ el, amit Isten soha többé meg nem bocsát, hiába győnjük meg. Ha mégis bűnözünk, inkább álljunk ki a sorból és ne bérálkozzunk meg. És itt jön a bökkenő – én inkább kegyelemnek nevezném. Mert bizony szombat este elkövettem egy bűnt, amiről tudtam, hogy az, és bizony nem volt már mód a gyónásra. Viszont ahhoz gyáva voltam, hogy vasárnap a bérálásakor kiálljak a sorból akkor, amikor ott voltak a szüleim, a nagymamám, a bátyám, a bérmaanyám. Rémes érzés volt. Tudtam, hogy emiatt a pokolba jutok. Azt egy felnőtt ember, egy pap mondta, tehát biztos igaz. Nagyon nyomott hangulatban voltam, még meg is kérdezték, hogy mi a baj, de senkinek sem mertem elmondani. Még egy ideig nagyon letört a dolog, de amikor az ember 10 éves és általában életvidám gyerek, nem sokáig törődik vele. Különben is még olyan messze van az a halál...

Folytatjuk

A Magyarörmény Tudástár 2019-évi bővítése – V. rész

Könyvek

Szongott Kristóf: A Magyarok eredete és őslaka

II. Örmény Kultúra Hete 2008. 04. 17–25., szerkesztette: *dr. Issekutz Sarolta*

Délvidéki örmény nemesek szerkesztette: *dr. Issekutz Sarolta*

A romániai katolikus örmények ordinátusa Szamosújvár

Gazdovits Miklós: Az erdélyi örmények története

Kedves Gyula: Czetz János, a szabadságharc legifjabb tábormoka

Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc örmény hősei

Bodurian János: Vörös Hold – Elbeszélések

Bernád Rita – Kovács Bálint: A Szamosújvári Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltár

Balázs Bécsi Attila: Szamosújvári örökség

Kiállítások

Vákár Tibor: Ararát szimfónia

Híres emberek

Boldog Bogdánffy Szilárd

www.magyarormenytudastar.hu

Kovács Hont Imre

Fókuszban az emlékközpont (részletek)

Csíkszépvíz: ide prioritás, ami tavaly elmaradt

Két fontos projekt megvalósítása nem úgy haladt tavaly, ahogyan elvárták volna, ennek ellenére – több „apró” mellett – két másik kiemelt beruházás viszont megvalósult Szépvíz községben: a kosteleki út aszfaltozását befejezték a megyehatárig, és elkészült a Székely határőr emlékközpont is.

Ferencz Tibor polgármester 2018 végén még elégedetlen volt az elmúlt esztendővel – mondta el –, az idei évertékkelő lakossági fórumra készülve azonban arra jutott, hogy mégiscsak sikeres év volt a tavalyi.

Ennek egyik fő oka, hogy megvalósult a Bákó megyéhez csatolt Kostelek felé vezető út szépvízi szakaszának évek óta tartó korszerűsítése. A helyiek által Szénás útnak nevezett 7,8 km-es szakaszt aszfaltpal borították a Motorsirőlőig, azaz a megyehatárig. Ez a munkálat mintegy 12 millió lejt emésztett fel az évek során, és akkor válik teljes értékűvé, ha a Bákó megyei szakasz 5,5 km-ét is sikerül felújítani.

Befejezték ugyanakkor a Dajbukát-ház átalakítását, amelyben helyet kap a Székely határőr emlékközpont.

– Idén energiánk nagy részét az emlékközpontra fordítjuk. A programmal való feltöltésnek már elkészült a forgatókönyve,

ennek ismeretében pedig kijelenthetem, hogy a székely hadtörténet számára is sokat jelent a jövőben ez az intézmény, községünk számára pedig gazdasági potenciállal bír. Jövő év első felében szeretnénk megnyitni a nagyközönség előtt – közölte a polgármester, kifejtve, hogy mintegy húszfős szakmai csapat (hadtörténészek, muzeológusok, turisztikai szakértők stb.) dolgozik azon, hogy minél átfogóbb szolgáltatást nyújtson az emlékközpont.

Nem haladtak viszont kellőképpen a szépvízi kultúrközpont felújításával és az uniós aszfaltozási projektjükkel.

Előbbi a kultúrotthonként szolgáló valamikori örmény kaszinó, illetve a szomszédos könyvtárárpület felújítását foglalja magában, de a buzáui kivitelező nem teszi tönkre magát a gyors befejezésért.

Forrás: Hargita népe, 2019. február 20.

Vidám percek

Két székely vágja a fát télen a nagy hidegben, majd kérdi az egyik:

- Te koma, hol van a füles sapkád?
- Amióta balesetem volt nem hordom.
- Milyen baleseted volt?
- Megkínáltak pálinkával és nem hallottam.

- Szia anyu. Megyek diszkóba!!
- Diszkóba?! 13 évesen a diszkózason jár az eszed és megfeledekezel anyád 26. születésnapjáról!

Két vadász beszélget az anyósokról:

- Tudod mikor kacsintottam utoljára az anyósomra?
- Nem, mikor?
- Hát, amikor célba vettem.

Mit szolt az anyósod, amikor közölted vele, hogy most már haza kéne költöznie?

- Kihagyjam belőle a trágár szavakat?
- Igen.
- Akkor semmit.